

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΞΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ, ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΟΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ
1929

ΕΤΟΣ ΤΗΣ Ε.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

« ΕΦΤΑ Μ Π (Ο Υ) Λ Ε Σ »

ΥΠΟ

Γ. ΒΛΑΧΛΕΙΔΟΥ

Παραπλεύρως τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς προσεῖχε τοῦ πρὸς Α. τοίχου τοῦ κήπου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ζωσιμάδων παλαιὸν περιτείχισμα, διαγράφων ἑλαφρὰν καμπύλην καὶ περικλείον γήπεδον περίπου 12 μ. μήκους καὶ 3 μ. πλάτους, ὑπερκείμενον δὲ τοῦ ἐδάφους κατὰ 1 μ. Ἐφερε κατὰ μέτωπον δύο μικρὰ παράθυρα εἰς ἀπόστασιν 5 μ. περίπου ἀπ' ἀλλήλων μετὰ σταυροειδῶν κιγκλίδων, ὡς ἀπλητῶντο τοιαῦτα εἰς ὅλα τὰ τουρκικὰ νεκροταφεία Ἰωαννίνων.

Χριστιανοὶ καὶ Τυρκοὶ ἐβεβαίουν ἐκ παραδόσεως ὅτι εἰς τὸν περικλειστον αὐτὸν χώρον εἶχον ταφῆ αἱ ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτητῶν ἀρπαγεῖσαι ἑπτὰ χριστιανικαὶ παρθένοι μετὰ τῶν συζύγων αὐτῶν. Οὐδὲν ἴχνος τύμβου, οὐδεμία ἐπιγραφή, τίποτε δὲν ἐπρόδιδεν ὅτι ἐκεῖ ἀνεπαύοντο ὁσπᾶ τεθνεώτων. Χόρτα ἐκάλυπτον τὴν γῆν καὶ δύο δένδρα ὑψοῦντο πρὸς τὰ ἄνω.

Τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ λείψανον ἦτο γνωστὸν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Ἐφτάμπ(ου)λες» ἐκ τοῦ Ἐφτὰ Μπουλες¹ καὶ ἐσφύζετο μέχρι τοῦ 1916, ὅτε ἡ σκαπάνη καὶ τὸ πτύον τῆς ρυμοτομίας τὸ ἐξηφάνισαν.

Δὲν ὑπάρχει καμμία ἱστορικὴ μαρτυρία ἐπιβεβαιουῦσα τὴν προμνησθεῖσαν λαϊκὴν παράδοσιν. Ἄλλ' οἱ σύγχρονοι χρονογράφοι, ἐνώπιον τῶν καθημερινῶν τοῦ κατακτητοῦ δηλώσεων, ἐμπρησμῶν, σφαγῶν, ἐξανδραποδισμῶν, ἀτιμώσεων εἰς βᾶρος τῶν χριστιανῶν, παρέδραμον προφανῶς τὸ γεγονὸς τοῦτο τῆς ἀρπαγῆς ἑπτὰ παρθένων, ὡς πολὺ κοινὸν πρᾶγμα διὰ τὴν τραγικὴν ἐκείνην ἐποχὴν: Ἀπομένει λοιπὸν μόνον ἡ παράδοσις διασθεῖσα καὶ αὕτη διὰ μέσου τόσων αἰώνων χάρις εἰς τοὺς ἀφώνους μάρτυρας, τοὺς τάφους «Ἐφτάμπουλες», τὸ ἐμφανὲς αὐτὸ ἀποδεικτικὸν στοι-

¹) Μπουλα ἐκαλεῖτο κοινῶς ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐν Ἰωαννίνοις ἡ Μουσουλμανὶς ἢ φέρουσα μελανὴν καλύπτραν ἀποκρύπτουσαν τὴν θεὰν ὀλοκλήρου τοῦ προσώπου. Ἦτο ὁμως ἐπίσης ἐν χρήσει ἐν Ἰωαννίνοις διὰ τὰς προβεθηκυίας τὴν ἡλικίαν Μουσουλμανίδας καὶ ἡ διὰ λευκοῦ φακιολίου περιελισσομένου περικάλυψις τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ προσώπου ἀφινόμενων ἀκαλύπτων τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς ρινός, διότι ὑπὸ τοῦ Κορανίου ἐπιβάλλεται ἡ ἀπόκρυψις μόνον τῆς κόμης, οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ προσώπου τῶν γυναικῶν. Λευκὴν καλύπτραν ἐφόρουν ὅλαι αἱ γυναῖκες τοῦ Σουλτανικοῦ χαρμελίου.

χειον, διότι πολλά παρόμοια θλιβερά γεγονότα επανελήφθησαν μὲν πλειστάκις καὶ εἰς ἐγγυτέρους χρόνους, ἀλλ' ἀπεσβέσθη ἡ μνήμη αὐτῶν παρὰ τῷ λαῷ.

Αἱ παραδόσεις ὁμως ἐν τοῖς καθέκαστα δὲν δύνανται ν' ἀποτελέσουν πηγὰς ἀσφαλεῖς ἱστορικῆς ἀληθείας. Ἄλλαι μὲν λεπτομέρειαι τῶν γεγονότων ἀποτρίβονται διὰ τοῦ χρόνου ἐν τῇ παραδόσει, ἄλλαι δὲ προστίθενται ὑπὸ τῆς λαϊκῆς φαντασίας. Οὐχ ἦττον εἰς τὸ βάθος ἐνυπάρχει πάντοτε δόσις ἀληθείας, ὥστε, ἀποχωριζομένων τῶν ἀμφιβόλων ἐπεισάκτων στοιχείων, ν' ἀνευρεθῇ βάσις δυναμένη νὰ συμπληρωθῇ δι' ἀσφαλῶν τεκμηρίων προσαγομένων ἐκ τῆς ἀλληλουχίας συναφῶν ἢ ἄλλων ἱστορικῶν γεγονότων.

Τὴν περὶ τῆς ἀρπαγῆς τῶν χριστιανῶν παρθένων ὑπὸ τῶν πρώτων Τούρκων κατακτητῶν παράδοσιν συνέγραψε πρῶτος ὁ Π. Ἀραβαντινὸς ὡς ἐξῆς.

«Οἱ ἐν τῇ πόλει τῶν Ἰωαννίνων πρὸς ἔνδειξιν τῆς κυριαρχίας τοῦ Σουλτάνου ἐγκαταστάντες Ὀθωμανοὶ ὀλίγιστοι ἦσαν καὶ μὴ δυνάμενοι κατὰ συνθήκην, ἵνα ἐνοικῶσιν εἰς τὸ φρούριον, ὤκοδόμησαν οἰκήματα ἔξω τοῦ φρουρίου εἰς θέσιν ὀνομασθεῖσαν Τουρκοπάλουκον. Ἐπειδὴ δὲ ἔστεροῦντο γυναικῶν καὶ τοιαύτας οὐκ ἠδύναντο λαβεῖν διὰ τῆς βίας, ἀνέφερον τὴν ἀνάγκην τῶν ταύτην πρὸς τὸν Σουλτάνον, καὶ ἐζήτησαν τὴν θεραπείαν τῆς, ὃ δὲ Ἀμουράτης ἐξέδωκε διαταγὴν, ἵνα ἕκαστος τῶν ἐν Ἰωαννίνοις ἐγκαταστάντων Ὀθωμανῶν ἐκλέξῃ καὶ λάβῃ ὡς συμβίαν σιανδήποτε κόρην Ἰωαννίτου χριστιανοῦ ἠρέσκετο. Ἐν τινι λοιπὸν ἐπισήμῳ ἑορτῇ, ἐκκλησιαζομένων τῶν χριστιανῶν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἐν τῇ Μητροπόλει, εἰσῆλθον καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ εἰς τὸ φρούριον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὸν ναὸν τῆς Μητροπόλεως ἔμειναν ἔξω τοῦ ναοῦ ἀναμένοντες τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς τελετῆς, καὶ ὅτε ἐξήρχοντο αἱ γυναῖκες, ἕκαστος τῶν Ὀθωμανῶν ἐκλέξας ἐκ τῶν ὠραιότερων καὶ εὐγενεσιτέρων παρθένων ὁποῖαν ἠθέλησε, τὴν ἀπήγαγε περικεκαλυμμένην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τῶν θρήνων καὶ κραυγῶν τῶν ἀθῶν ἐκείνων πλασμάτων καὶ τῶν γεννητόρων καὶ συγγενῶν αὐτῶν. Γενομένου δὲ γνωστοῦ εἰς τοὺς Ἰωαννίτας, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀρπαγὴ γέγονε κατὰ σουλτανικὴν διαταγὴν, ἐκόντες ἄκοντες ὑπέμειναν τὸ τοιοῦτον δεινοπάθημα, καὶ φιλοστοργία φερόμενος ἕκαστος γεννήτωρ προσέφερεν ἀκολούθως ὡς προῖκα τῆς ἀρπαγείσης κόρης του ὅτι κατὰ τὰς δυνάμεις του ἐνέκρινε προσενεγκεῖν. Ἦρξαντο λοιπὸν ἕκτοτε, ἵνα πολλαπλασιάζονται ἐν τῇ πόλει οἱ Ὀθωμανοὶ καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης κηδεστίας κατὰγονται οἱ πλεῖστοι τῶν Ὀθωμανῶν Ἰωαννιτῶν».

Ἐν ὑποσημειώσει δὲ ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς ὅτι ἡ προῖξ συνίστατο εἰς κτήματα, θεράποντας καὶ πολύτιμα εἶδη καὶ σκεύη, σταλέντα δι' ἀμα-

ξῶν, ὡς ἀναφέρει τὸ ἀπομνημόνευμα τοῦ τοιοῦτου συμβάντος· ἐκ τούτων δὲ συνάγεται ἢ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πλουσιότης τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων.

Ἐπίσης ἐν ἑτέρῳ ὑποσημειώσει προσθέτει: «Ἀναιρῶν τὴν ὑπόστασιν τῆς τοιαύτης ἀρπαγῆς Ἰωαννίτης τις, ἐπιφέρει γνώμην ὅτι οἱ Ὀθωμανοὶ ὀλίγοι τότε ὄντες καὶ οἱ Χριστιανοὶ πλεῖστοι καὶ κάτοχοι τοῦ φρουρίου οὐκ ἠδύναντο, ἵνα πράξωσιν οἱ ὀλίγοι τοιοῦτόν τι τόλμημα· ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη οὐ δύναται ἐκρίζῳσαι τὴν ἀρχαιοτάτην ταύτην παράδοσιν, ἧτις ὑποστηρίζεται καὶ ἐκ τῆς ἀνάγκης, εἰς ἣν ἡ φρόνησις ὑπεχρέωσε τοὺς Ἰωαννίτας, ἵνα μείνωσιν ἀκίνητοι, ὅπως μὴ διακινδυνεύσωσιν τὸν περὶ τῶν ὄλων κίνδυνον».

Εἶναι περίεργον, πῶς ὁ Ἀραβαντινὸς οὐδεμίαν ποιεῖται μνεῖαν τῆς θέσεως «Ἐφτάμπουλες», ἐνῶ ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιότεραν ἱστορικὴν μαρτυρίαν τοῦ γεγονότος, εἰς ᾧ ἀναφέρεται ἡ συντεθεῖσα παράδοσις.

Ἐπίσης οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τοῦ πόθεν ἦντλησε τὰς λεπτομερείας τῆς παραδόσεως. Πιθανῶς ἐξ ἀφηγήσεων. Δεδομένου ὅμως ὅτι ἡ χρονογραφία τῆς Ἠπείρου ἐξεδόθη ἐν ἔτει 1856, καθίσταται φανερόν ὅτι ἐγράφη εἰς ἐποχὴν ἀκράτου ἐθνικοῦ φανατισμοῦ καὶ ὡς ἐκ τούτου πιθανῶς ὁ συμπολίτης χρονογράφος οὐδόλως ἐστράφη πρὸς τὴν ἐπίσης σφζομένην τουρκικὴν παράδοσιν, περιορισθεὶς μονομερῶς εἰς μόνην τὴν χριστιανικὴν τοιαύτην.

Ἄλλ' ἡ τουρκικὴ παράδοσις διεσφζετο μέχρι πρό τινων ἐτῶν καὶ θὰ παραθέσωμεν αὐτήν, ἵνα ἐξ ἀντιπαραβολῆς πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀραβαντινοῦ ἐκτεθεῖσαν καὶ ἐν συναφείᾳ πρὸς τὰ ἐπακολουθήσαντα ἱστορικὰ γεγονότα ἀναζητήσωμεν τὴν πιθανωτέραν ἐκδοχὴν.

Κατὰ τὴν τουρκικὴν παράδοσιν ὁ ἐν ὀνόματι τοῦ Σουλτάνου Μουράτ Β' καταλαβὼν τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων στρατηγὸς Καρὰ Σινὰν βέης κατέλιπε συμφώνως τῇ συνθήκῃ φρουρὰν μετὰ ἑπτὰ ἀξιωματικῶν ἢ ἀρχηγῶν, οἵτινες ἀπεκλήθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτηταὶ (Φατίχ). Δὲν ἀναφέρεται ἂν ὑπῆρχε καὶ εἰς γενικὸς ἀρχηγός.

Οἱ ἑπτὰ οὗτοι ἀξιωματικοὶ ἢ ἀρχηγοὶ μετὰ τῆς ὑπ' αὐτοὺς φρουρᾶς ἐγκατεστάθησαν εἰς θέσιν Τουρκοπάλουκον¹, ἀπαγορευομένης αὐτοῖς κατὰ

¹) Ὁ Λαμπρίδης (Ἠπειρ. Μελετ. σελ. 22 σημ. 2) ἀναφέρει ὅτι ἡ θέσις Τουρκοπάλουκον παρὰ τὴν συνοικίαν Ἁγίου Νικολάου ὀνομάσθη οὕτως, ἐπειδὴ περιφράχθη διὰ πασσάλων, μετωνομάσθη δὲ βραδύτερον «Ἐπτάμπουλον». Παραδόξως ὅμως τὸν πασίγνωστον ἐν Ἰωαννίνοις καὶ σφζόμενον ἐν τῇ μνήμῃ πλείστον καὶ σήμερον ἐτι περίκλειστον χώρον παρὰ τὴν Ζωσιμαίαν Σχολὴν κοινῶς ὑπὸ τῶν χριστιανῶν καὶ Τούρκων μέχρις ἐσχάτων «Ἐφτάμπουλες» ὀνομαζόμενον χαρακτηρίζει ἐν σελ. 22 ὡς ὀλίγους ὀθωμανικοὺς τάφους παρὰ τὴν Ζωσιμαίαν Σχολὴν, ἱεροὺς παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς, καθὸ κρύπτοντας Ὀθωμανοὺς ἐκ τῶν πρώτων ἐν Ἰωαννίνοις ἀπο-

τὴν συνθήκην τῆς διαμονῆς εἰς τὸ φρούριον, οὗ ἡ φύλαξις εἶχε διαπιστευθῆ εἰς τοὺς χριστιανοὺς Ἰωαννίτας.

Ἡμέραν τινὰ μεγάλης ἑορτῆς, καθ' ἣν οἱ χριστιανοὶ ἦσαν συγκεντρωμένοι σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις ἄοπλοι εἰς τὰς ἐκκλησίας, οἱ ἑπτὰ ἀρχηγοὶ μετὰ τῆς φρουρᾶς εἰσώρμησαν ἐντὸς τοῦ φρουρίου καὶ ἐτρέπησαν πρὸς μίαν ἐκκλησίαν, μὴ ἀναφερομένην ποίαν, ἣν ἐκύκλωσαν. Οὕτω καταληφθέντων ἐξαπίνης τῶν χριστιανῶν καὶ ἐξερχομένων ἀτάκτως τοῦ ναοῦ διὰ τὸν φόβον ἐπιθέσεως, οἱ ἑπτὰ Τούρκοι ἀξιωματικοὶ ἑσταμάτησαν σκοπεύοντες διὰ τοῦ τόξου ἀνὰ μίαν χριστιανὴν παρθένον ἕκαστος καὶ ἐπωφελοῦμενοι τῆς ἐκ τοῦ αἰφνιδιασμοῦ ταραχῆς τοῦ πλήθους περιέβαλον διὰ τοῦ τόξου καὶ συναπήγαγον βιαίως ἑπτὰ, τὰς ὠραιότερας καὶ εὐπωτέρας νεάνιδας, ἃς περικαλύψαντες συνεζεύχθησαν. Ἄλλο τι δὲν ἀναφέρει ἡ Τουρκικὴ παράδοσις, πλὴν τῆς κατακλείδος ὅτι μετὰ θάνατον ἐτάφησαν οἱ ἑπτὰ κατακτεταὶ καὶ αἱ ἑπτὰ βίαι εἰς γάμον ἀπαχθεῖσαι χριστιανῶν εἰς τὸν γνωστὸν ἰδιαιτέρον χῶρον «Ἐφτάμπουλες».

Παρὰ τοῖς Τούρκοις τῶν Ἰωαννίνων ἐθρυλεῖτο ἡ ἐπίσης ὅτι εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος τῆς ἀρπαγῆς ἐπεκράτησε παρ' αὐτοῖς τὸ ἔθιμον, ὅπως, μετὰ τὴν σύναψιν τοῦ συμβολαίου γάμου (Νιγκιάχ), εἰς τῶν ἐγγυτάτων συγγενῶν τοῦ νυμφίου περιβάλλη τὸν βραχίονα τῆς νύμφης διὰ τόξου καὶ ἐξάγη αὐτὴν τοῦ θαλάμου μέχρι τοῦ μέσου τῆς μεγάλης αἰθούσης εἰς ἔνδειξιν ὅτι συνετελέσθη ἡ κυριαρχικὴ παραλαβὴ αὐτῆς. Τὸ τόξον αὐτὸ ἦτο μεσαιωνικὸν καὶ ἐσφύζετο μέχρις ἐσχάτων συναποκομισθὲν ὑπὸ τῶν ἀνταλλαγέντων Τούρκων.

Ἦδη πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἀντιπαραβολὴν τῶν δύο παραδόσεων, τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀραβαντινοῦ ἀποτυπωθείσης καὶ τῆς ὡς ἄνω ἐκτεθείσης τουρκικῆς, δεόν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων δὲν παρεδόθη ἀμαχητεῖ. Ἐπολιορκήθη¹⁾ καὶ στενῶς μάλιστα, ἐσυνθηκολόγησαν δὲ οἱ πολιορκούμενοι, ὅταν κατεῖδον πλέον πρὸ τῆς ἐπιμονῆς τῶν πολιορκητῶν τὸ ἀδύνατον τῆς περαιτέρω ἀντιστάσεως. Ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι οἱ Ἰωαννῖται ἦσαν μάχιμοι καὶ δὲν πιθανολογεῖται παντάπασιν ὅτι οἱ Τούρκοι κατέλιπον φρουρὰν ἐξ ὀλιγίστων πρὸς ἔνδειξιν μόνον τῆς Σουλτανικῆς κυριαρχίας, ὡς ἀναφέρει ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀραβαντινοῦ σταχυολογηθεῖσα παράδοσις. Ἐλλείψει ἱστορικῆς μαρτυρίας βεβαιούσης τὸ ὀλιγάριθμον τῆς φρουρᾶς πρέπει λογικῶς νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἦτο ἀνάλογος

καταστάντων. Καὶ ὁμοίως ἡ τοπωνυμία «Ἐφτάμπουλες» διὰ τὴν θέσιν ταύτην κατὰ γενικὴν μαρτυρίαν ὑφίστατο, καθ' ἑποχὴν ἔγραφεν ὁ Ι. Λαμπρίδης.

¹⁾ Τοῦ τουρκικοῦ τούτου θρύλλου μνημονεύει καὶ ὁ Λαμπρίδης Ἐπειρ. Μελέτ., Τευχ. 1 σελ. 23.

²⁾ Χαλκοκονδύλη L. V. σελ. 237.

πρὸς τὰ πράγματα. Λόγοι ἰδίας ἀσφαλείας τῆς φρουρᾶς, ἐγκατεστημένης εἰς ἀνοικτὸν χῶρον, ἐν μέσῳ ὠκεανοῦ χριστιανῶν καὶ δὴ ἔναντι τῶν κατεχόντων τὸ φρούριον μαχίμων Ἰωαννιτῶν, ἐπέβαλλον ὅπως ἀποτελεῖται αὕτη ἐξ ἀναλόγου ἀριθμοῦ μαχητῶν.

Ἄλλως τε, ἐὰν κατὰ τὴν παράδοσιν Ἀραβαντινοῦ οἱ ἐν Ἰωαννίνοις ἐγκαταστάντες Τοῦρκοι ἀπειτέλεσαν ὀλόκληρον συνοικισμόν εἰς θέσιν Τουρκοπάλουκον, ἢ μᾶλλον στρατόπεδον, οἰκοδομήσαντες ἴδια οἰκήματα, προφανῶς, δὲν ἦσαν δλίγιστοι¹⁾. Τοῦτο προσεπικυροῖ καὶ οἱ περὶ ἑπτὰ ἀρχηγῶν τουρκικῆ παραδόσεως, διότι ἑπτὰ ἀρχηγοὶ δὲν θὰ ἠγοῦντο εὐαριθμοτάτων τινῶν. Τὴν δὲ κατὰ τοῦτο ἀκρίβειαν τῆς τουρκικῆς παραδόσεως ἐπιμαρτυρεῖ ἡ θέσις «Ἐφτάμπουλες» ἐνθα ἐτάφησαν οὗτοι μετὰ τῶν συζύγων των. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ γεγονός τῆς ἀρπαγῆς, ἂν δὲν ὑπῆρχεν εἰς τοὺς ἀρπαγῆς συναίσθησις ὑλικῆς δυνάμεως προερχομένης ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς φρουρᾶς, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν ν' ἀποτολμηθῆ.

Δεδωμένου λοιπὸν ὅτι ἡ φρουρὰ ἦτο ἱκανῶς πολυάριθμος καταπίπτει ἀφ' ἑαυτῆς ἡ παράδοσις τοῦ Ἀραβαντινοῦ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀρπαγῆσων ἰσαριθμῶν παρθένων. Ἄλλως ἡ ὑπὸ πολυαριθμοῦ φρουρᾶς ἀρπαγὴ ἰσαριθμῶν παρθένων θὰ ἐπέφερε μοιραίαν σύγκρουσιν, διότι ὅταν ὑπάρχη ἐν πληθὸς παθόντων, δὲν συγκρατεῖται ἐξ ὑπολογισμῶν.

Τὸ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ὑποκύψεως τῶν Ἰωαννιτῶν ἐνώπιον ὀλιγαριθμοῦ φρουρᾶς ἐπιφερόμενον ὅτι ὁ Σουλτάνος Μουράτ Ε' αἰτήσῃ τῶν κατακτητῶν ἐπέτρεψε δι' ἔλλειψιν γυναικῶν τὴν ἀρπαγὴν οἰωνδῆποτε γυναικῶν χριστιανῶν καὶ ὅτι οὕτως ἐνομιμοποιήθη τὸ πραξικόπημα πρὸ τῶν Ἰωαννιτῶν συμβιβασθέντων πρὸς τὴν ἀνάγκην, δὲν δύναται νὰ στηρίξῃ τὴν ἀληθοφάνειαν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον ταῦτο τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀραβαντινοῦ περισυλλεγείσης παραδόσεως.

¹⁾ Ἰπὲρ οὗ συνηγορεῖ καὶ τὸ ἐξῆς. Τὸ τζαμίον Σεμσεδδίν ἢ Σιρῆ κείμενον εἰς ἀκρότατον σημεῖον τῶν Ἰωαννίνων ἔφερεν ἄλλοτε ἐπιγραφὴν ἐπὶ πλακῶς μετὰ χρονολογίας Ἐγίρας 966 ἤτοι καθ' ἡμᾶς 1559 μ. Χ. Ἐπίσης καὶ τὸ Λιάμ Μετζιτ κατὰ Λαυριδίην (Ἡπειρωτ. Μελετ. σελ. 77) ἰδρύθη περὶ τὸ 966 Ἐγίρας. Ἀμφότερα τὰ τζαμιά αὐτὰ εἶχον εὐρύτατα νεκροταφεῖα. Πρὸ αὐτῶν δὲ ὑπῆρχε τὸ τέμενος Ναμάξ Γκιάχ, τὸ ἀρχαιότατον κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν τῶν Τούρκων μετὰ τριῶν νεκροταφείων. Ἀλλὰ τόσα νεκροταφεῖα προὑποθέτουν ἀνάλογον πληθυσμόν. Πόθεν προέκυψε ὁ τουρκικὸς αὐτὸς πληθυσμός; Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς πρώτης φρουρᾶς δὲν μαρτυρεῖται ἱστορικῶς νέος τουρκικὸς ἐποικισμός. Οἱ ἐξισλαμισμοὶ ἐντοπίων χριστιανῶν ἀνάγονται εἰς μεταγενεστέρων ἐποχὴν, ἤτοι ἀπὸ τοῦ ἐν ἔτει 1612 κινήματος τοῦ Διονυσίου Τρίκκης καὶ ἐπεκτείνονται ἀπὸ τοῦ 1635 διὰ τοῦ ἐξισλαμισμοῦ τῶν Σπαχῆδων. (Π. Ἀραβαντινοῦ, Χρον. Ἡπειρ. Α. σελ. 227). Ἐπίσης καὶ οἱ ἐξισλαμισμοὶ τῶν κάτω Ἀλβανῶν, ἐξ ὧν πολλοὶ Τοῦρκοι κατήγοντο, εἶναι μεταγενέστεροι τῆς ἐποχῆς τῶν τριῶν ἀνωτέρω τζαμιῶν μετὰ τῶν νεκροταφείων αὐτῶν. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ὑπῆρχεν ἀρχικὴ σοβαρὰ τουρκικὴ ἐγκατάστασις, πῶς θὰ ἐξηγηθῆ ὁ ἐντὸς αἰῶνος ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἱστορικῶν τεκμηρίων συναγόμενος τουρκικὸς πληθυσμός;

Ἐν πρώτοις γυναῖκες δὲν ὑπῆρχον μόνον ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, τῶν περιόικων ¹ καὶ τῶν ἐγγύς χωρίων. Ἡ ὠραιοπάθεια τῶν ἀγροίκων Τούρκων στρατιωτῶν δὲν ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἀντὶ νὰ ἀρπάξουν τὰς νεάνιδας τῶν ἐκτὸς τοῦ φρουρίου ἀνοχυρώτων καὶ ἐκτεθειμένων εἰς ἀνοικτὸν χῶρον, νὰ προτιμήσουν τὰς τοῦ φρουρίου, διατρέχοντες κίνδυνον ἐξοντώσεως ὑπὸ τῶν πολυαριθμοτέρων ὠχυρωμένων καὶ μαχίμων Ἰωαννιτῶν τοῦ φρουρίου.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου Μουράτ Β', οὔτε ἱστορική τις μαρτυρία ὑφίσταται περὶ τούτου, οὔτε ὑπὸ τῆς τουρκικῆς παραδόσεως ἀναφέρεται, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἐκδώσῃ διαταγὴν ἀθροῦς ἀρπαγῆς τῶν χριστιανῶν γυναικῶν τοῦ φρουρίου ὁ Σουλτάνος Μουράτ Β', ἔδει νὰ παραβιάσῃ αὐτὴν ταύτην τὴν μετὰ τῶν Ἰωαννιτῶν συνθήκην, καθ' ἣν ἡ τουρκικὴ φρουρὰ δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ εἰσβάλῃ ἐνόπλως εἰς τὸ φρούριον, ἐνῶ ἔχομεν ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένον ὅτι οἱ πρῶτοι Σουλτάνοι ἐσέβοντο τὰς συνθήκας.

Ἀποκλείοντες τὰ ἀπίθανα καὶ στηριζόμενοι εἰς τὴν ἀσφαλῆ ἱστορικὴν μαρτυρίαν, ἣν παρέχει ἡ μέχρι τοῦ 1916 διασωθεῖσα θέσις «Ἐπτάμυλες», δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὡς ἱστορικὸν γεγονός τὴν ἀρπαγὴν ἐπτὰ ² μόνον χριστιανῶν παρθένων, ὡς ἀκριβῶς φέρει ἡ τουρκικὴ παράδοσις.

Προφανῶς οἱ ἐπτὰ Τούρκοι ἀρχηγοὶ εἰσερχόμενοι ἄοπλοι ἐντὸς τοῦ φρουρίου ἔλαβον ἰδέαν ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ κάλλους τῶν χριστιανῶν νεανίδων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ πλούτου καὶ τῆς χλιδῆς τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ, διότι πολλοὶ Ἰωαννῖται, καθὸ γαιοκτῆμονες, ἀπεκόμιζον μεγάλα εἰσοδήματα. Ἠλεκτρίσθησαν καὶ ἠσθάνθησαν ἐν τῇ ψυχῇ ἰων ὅλα τὰ ἐνστικτια ἡδονῆς καὶ πλεονεξίας τοῦ βαρβάρου πολεμιστοῦ, οἷοι ἦσαν. Γυναικεῖον κάλλος μέλλον ἴσως νὰ συνδεθῇ ὑπὸ χρηματικῆς λείας ὑπὸ τύπον γαμηλίων δώρων, ἦσαν δύο ἰσχυρότατα ἐλατήρια δι' αὐτοὺς πρὸς διάπραξιν οἰουδήποτε ἀνοσιουργήματος.

Ὑπὸ τοιούτων αἰτίων ὠθούμενοι, ἀφοῦ βεβαίως καλῶς κατεσκόπευσαν, προέβησαν αὐτογνωμόνως εἰς τὸ πραξικόπημα οἱ ἐπτὰ Τούρκοι ἀρχηγοί, περιώρισαν δὲ αὐτὸ ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ μόνον πρὸς ἀσφαλεστέραν ἐπιτυχίαν.

Πῶς δὲν ἐξετράπη ὁλόκληρος ἡ φρουρὰ εἰς μίμησιν τοῦ παραδείγμα-

¹) Ἦδη ἐπὶ Ἀνδρονίου τοῦ πρεσβυτέρου Χρυσοῦ 1319 ἔτους διακρίνονται οἱ Ἰωαννῖται εἰς Καστρινοὺς, καθαντὸ Ἰωαννίτας καὶ τοὺς ἔξω τοῦ φρουρίου. (Ὅρα Π. Καλλιγὰ Βυζαντιναὶ Μελέται σελ. 362)

²) Συμφωνεῖ καὶ ὁ Ι. Λαμπρίδης ὅτι μόνον ἐπτὰ ἀνηρπάγησαν ἐπιλέγων, ὅτι οἱ λοιποὶ Ὀθωμανοὶ τῆς φρουρᾶς ἔμειναν ἀνύμφευτοι, διότι φαίνεται ἦσαν γέροντες! (Ἠπειρωτ. Μελέται σελ. 22 ὑπόσημ. 2)

τος τῶν ἑπτὰ ἀρχηγῶν αὐτῆς, ἐξηγεῖται, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς συναισθησεως τοῦ κινδύνου, ὃν θὰ διέτρεχον διασπειρόμενοι καὶ χρονοτριβοῦντες εἰς γενικὴν ἀρπαγὴν, ἣτις ἀσφαλῶς θὰ ἐξῆπτε τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ Ἰωαννίτας εἰς ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῆς ἀγρίας ἐπιβολῆς, ἣν ἤσκουν οἱ Τοῦρκοι ἀρχηγοὶ προκειμένου νὰ ἀσφαλίσουν τὴν εὐόδωσιν ἰδίου σκοποῦ, οὗ ἐν προκειμένῳ ἡ ἐπιτυχία ἐξηρητᾶτο ἐκ τοῦ αἰφνιδιασμοῦ καὶ τῆς ταχύτητος τῆς ἐκτελέσεως.

Μὴ γενικευθέντος οὕτω τοῦ κακοῦ, εἶναι εὐνόητον ὅτι δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ ἐξεγερθῆ καὶ ἀποδυθῆ εἰς κινδυνώδη σύγκρουσιν ὁλόκληρος ὁ λαὸς τοῦ φρουρίου διὰ τὸ δεινοπάθημα ἑπτὰ εὐπόρων.

Τί ἐπηκολούθησεν ὅμως μετὰ τὴν ἀπαγωγὴν μεταξὺ τῶν συγγενῶν τῶν ἀρπαγιστῶν παρθένων καὶ τῶν ἀρπάγων Τούρκων; Συμβιβασμὸς καὶ ἐκ φιλοστοργίας πρὸς τὰ θύματα πλούσιαι προῖκες ἐδόθησαν ὑπὸ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν ἐπιλέγει ἡ παράδοσις Ἀραβαντινοῦ. Ἄτυχῶς οὐδὲν δύναται νὰ βεβαιωθῆ ἱστορικῶς περὶ τούτου καὶ οὔτε ἡ τουρκικὴ παράδοσις ἀναφέρει τι σχετικόν.

Ἐὰν λογικῶς σκεφθῆ κανεῖς, θὰ παραδεχθῆ βεβαίως ὅτι ἐγκαταλειφθεῖσαι μόναι αἱ ἑπτὰ οἰκογένειαι τῶν ἀρπαγιστῶν, θὰ ἤνοιξαν διαπραγματεύσεις πρὸς ἀπελευθέρωσιν καὶ περισώσιν αὐτῶν, ἔστω καὶ ἀτιμασθειῶν, ἀπὸ τοῦ ἐξισλαμισμοῦ ἐπὶ καταβολῇ λύτρων πρὸς τοὺς ἀρπαγας. Τούτου μὴ γενομένου δεκτοῦ, ἐὰν μὲν αἱ ἀπαχθεῖσαι ἐξισλαμίσθησαν, οὐδεὶς συμβιβασμὸς εἶναι νοητός, διότι πρὸ οὐδεμιᾶς φιλοστοργίας ὑπεχώρει τὸ χωρίζον τοὺς ἀνθρώπους τότε θρησκευτικὸν χάσμα, ἀλλ' αἱ παθοῦσαι οἰκογένειαι θὰ ἐθεώρουν ἀπολεσθέντα, κἄτι πλέον ἢ νεκρὰ δι' αὐτούς, τὰ ἐξισλαμισθέντα μέλη των. Ἀναγόμεθα εἰς χρόνους, καθ' οὓς ἡ θρησκευτικὴ ἰδέα ἐκυριάρχει ἐξ ὁλοκλήρου τῆς ψυχοσυνθέσεως καὶ νοοτροπίας τῶν ἀνθρώπων. Μόνη ἡ ἐκδοχὴ ὅτι παρέμειναν χριστιαναὶ αἱ ἀρπαγεῖσαι, ὅπερ ἄλλως τε ἐπιτρέπεται τοῖς Μουσουλμάνοις θρησκευτικῶς, θὰ ἐπιθανολόγει τὸν συμβιβασμὸν καὶ τὰς πλουσίας προῖκας. Ἀλλὰ διὰ μιᾶς ὑποθέσεως δὲν βεβαιοῦται ἱστορικῶς μία ἄλλη ὑπόθεσις καὶ συνεπῶς ὁ συμβιβασμὸς ἐλλείπει οἰασδῆποτε ἱστορικῆς μαρτυρίας παραμένει ἄγνωστος.

Ἐν ἄλλο γεγονός ὅμως εἶναι ἀξιοπεριέργον. Ἡ ταφὴ τῶν ἑπτὰ ἀρπαγιστῶν παρθένων μετὰ τῶν συζύγων αὐτῶν εἰς τὸν ἰδιαίτερον χῶρον «Ἐφτάμυ(ου)λες». Διατί νὰ μὴ ταφοῦν εἰς Μουσουλμανικὸν νεκροταφεῖον;

Ἰσως εἶπη τις ὅτι χάριν διακρίσεως καὶ τιμῆς ἐτάφησαν εἰς ἰδιαίτερον χῶρον οἱ ἑπτὰ ἀρχηγοὶ μετὰ τῶν συζύγων αὐτῶν. Ἀλλ' εἰς ἓν τόσον ἀπλοῦν καὶ ἀπέριττον μέρος, εἰς ἓνα κοινότατον περίβολον, δὲν ἐνταφιάζουσι εἰς ἔνδειξιν τιμῆς. Ἄλλως τε οἱ Τοῦρκοι κατεσκευάζον μὲν πολυ-

τελεῖς τάφους, ἵνα τιμήσουν τοὺς ἐξέχοντας, ἀλλ' εἰς τὰ κοινὰ νεκροταφεῖά των καὶ ὄχι εἰς ἰδιαιτέρους χώρους.

Ἐὰν ὁμως ὑποτεθῆ ὅτι αἱ ἀρπαγεῖσαι ἑπτὰ χριστιαναὶ παρθένοι παρέμειναν χριστιαναί, εἶναι προφανές ὅτι ὡς τοιαύτας δὲν θὰ ἐδέχοντο οἱ Τούρκοι νὰ ἐνταφιάσουν εἰς μουσουλμανικὸν νεκροταφεῖον, ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἠδύναντο νὰ παραδώσουν συζύγους μουσουλμάνων, ἔστω καὶ χριστιανάς, ἵνα κηδευθῶν καὶ ταφοῦν κατὰ τὰ χριστιανικὰ νόμιμα, μολονότι καὶ ἂν ἐδίδοντο, εἶναι ζήτημα ἂν καὶ οἱ χριστιανοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἠδύναντο νὰ δεχθῶν εἰς τὸν ναὸν καὶ τὰ νεκροταφεῖά των νεκροὺς γυναικῶν μianθεισῶν ὑπὸ μουσουλμάνων. Ἐντεῦθεν λοιπὸν πιθανῶς ἐξ ἀνάγκης ἡ ταφή αὐτῶν εἰς τὸν ἰδιαίτερον χώρον «Ἐφτάμπουλες».

Δὲν προσκρούει εἰς τὴν ἀνωτέρω ὑπόθεσιν τὸ γεγονός τῆς ταφῆς καὶ τῶν Τούρκων συζύγων εἰς τὸν αὐτὸν χώρον, διότι ἂν τοιοῦτο ἠθέλησαν αἱ οἰκογένειαι των, οὐδὲν ὑπῆρχε κώλυμα, τοῦ θρησκευτικοῦ των νόμου ἐπιτρέποντος ὅπουδήποτε τὴν ταφήν μουσουλμάνων καὶ ἐκτὸς τῶν νεκροταφείων.

Ἐπίσης καὶ αὐτὴ ἡ ὀνομασία «Ἐφτάμπουλες» ἐκ τοῦ ἑφτά μποῦλες, δηλαδὴ ἑπτὰ γυναῖκες περικεκαλυμμέναι, εἶναι κάπως ἐνδεικτικὴ. Ἐὰν τὰ ἑπτὰ ἀτυχῆ αὐτὰ πλάσματα εἶχον ἐξισλαμισθῆ, ὁ λαὸς δὲν θὰ διακρίνεν ἄρα γε τὰς ἀρπαγεῖσας διὰ τῆς διαφορᾶς τοῦ θρησκευάτου, ὥστε νὰ τὰς ἐπονομάσῃ λ. χ. «Ἐφτάτουρκες»; Διὰ νὰ διακρίνη αὐτὰς μόνον ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ ἐνδύματος καὶ τῆς καλύπτρας μὲ τὴν λέξιν «Ἐφτάμπουλες» δὲν ἀποτελεῖ τοῦτο ἐνδειξὴν ὅτι δὲν ἔβλεπεν ἐν αὐταῖς ἄλλο ἐπικρατέστερον διακριτικὸν γνῶρισμα καὶ ὅτι πιθανῶς παρέμειναν χριστιαναί;

Εἶναι ἀληθές ὅτι ἐλλείπει ἱστορικῶν μαρτυριῶν θὰ ἦτο τολμηρὸν νὰ συναχθῆ ἐκ τεκμηρίων ἱστορικῶν συμπέρασμα περὶ ἐνὸς γεγονότος, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ἂν ἐν τῇ ἱστορίᾳ δέον αὐστηρῶς νὰ κρατῆ γνῶσις ἢ ἀγνοία, δὲν δύναται ὁμως νὰ ἀποκλεισθῆ καὶ ἡ πρὸ τοῦ ἀγνώστου ἀνθρωπίνῃ κλίσει πρὸς τὴν πιθανότητα, δι' ἧς τόσα καὶ τόσα γεγονότα εὔρον ἄσυλον εἰς τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας.

Πολλάκις σαρικοφόροι, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Σείχης τοῦ φρουρίου, διερχόμενοι πρὸ τοῦ τάφου «Ἐφτάμπουλες» ἴσταντο ἐν εὐλαβείᾳ πρὸ τοῦ ἐνὸς παραθύρου καὶ σκυθρωποὶ ἐψέλλιζον μίαν δέησιν, μεθ' ἧς τηροῦντες τὸ αὐτὸ ἦθος καὶ μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω ἀπήρχοντο βραδέως.

Ἄλλ' ὑπὲρ τίνος ἄρα γε ἐδέοντο; Ἀσφαλῶς ὄχι ὑπὲρ ἀφέσεως τοῦ ἁμαρτήματος τῶν ἑπτὰ ἐπιδρομέων συλητῶν τῆς τιμῆς καὶ ἐλευθερίας ἑπτὰ ἀθῶων ὑπάρξεων, αἵτινες καταδικασθεῖσαι διὰ βίου εἰς τὴν ἀνατολικὴν δουλικότητα, ἐτάφησαν πιθανῶς καὶ ἔξω τῶν νομίμων τῆς θρησκείας ἦν τόσον ἐλάτρευον.

Ἡ θέσις «Ἐφτάμπουλες», ὁ δυσοίωνος αὐτὸς προάγγελος δεινῶν διὰ τόσας γενεάς, διετερήθη διὰ μέσου τῶν αἰῶνων μέχρι τοῦ 1916 καὶ ὡς ὁ ἀψευδὴς πένθιμος μάρτυς τῶν ἀπὸ τοῦ κατακτητοῦ συμφορῶν τῆς Ἡπείρου, ὧν πρωτομάρτυρες ὑπῆρξαν αἱ «Ἐπτὰ Μποῦλες».